

PRAVNI **SKENER** +

Analiza postupanja prekršajnih sudova u oblasti slobodnog pristupa informacijama od javnog značaja

FOI4ALL

Projekat finansira Evropska unija

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

ANALIZA POSTUPANJA PREKRŠAJNIH SUDOVA U OBLASTI SLOBODNOG PRISTUPA
INFORMACIJAMA OD JAVNOG ZNAČAJA

Autor analize:
Kristina Kalajdžić

Saradnici na istraživanju:
Ana Toskić
Uroš Mišljenović

Izdavač:
Partneri za demokratske promene Srbija

Prelom, lektura i korektura:
Tamara Ljubović

Beograd, januar 2019.

Ova publikacija je proizvedena uz finansijsku pomoć Evropske unije i Fondacije za otvoreno društvo, Srbija. Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost autora i ne može se, ni pod kojim uslovima, smatrati odrazom stavova Evropske unije ili Fondacije za otvoreno društvo, Srbija.

Svi pojmovi koji su u tekstu upotrebljeni u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.

Sadržaj:

1. Predmet i razlozi za sprovođenje istraživanja	4
2. Metodologija istraživanja.....	6
3. Nadležnost prekršajnih sudova u slučajevima kršenja Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja	8
4. Praksa prekršajnih sudova - dobijeni rezultati.....	12
5. Zaključci.....	27
6. Preporuke.....	30
7. Prilozi	32

1. Predmet i razlozi za sprovođenje istraživanja

U uslovima nedovoljne proaktivne transparentnosti državnih organa i ugroženosti slobode medija u Srbiji, Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja (Zakon, ZOSPIJZ) predstavlja jedan od najvažnijih mehanizama za kontrolu rada javnih institucija, odnosno nosilaca javne vlasti u Republici Srbiji. Primena Zakona predstavlja značajan mehanizam za sprečavanje korupcije, zloupotreba, nesavesnog rada i neefikasnosti državnog aparata. Bez mehanizama koje ovaj Zakon predviđa, građani, stručna javnost, novinari, udruženja, organizacije i drugi, ostali bi uskraćeni za važne informacije koje se odnose na rad organa javne vlasti, poput onih o raspolaganju državnim finansijama i javnim resursima, javnom zdravlju, ili zagađenosti životne sredine.

U situacijama kada organi javne vlasti uskrate informacije tražiocu on ima mogućnost izjavljivanja žalbe Povereniku za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti (Poverenik). Iako je procenat dostavljanja informacija nakon intervencije Poverenika veoma visok,¹ ipak postoje situacije u kojima organi javne vlasti i nakon rešenja Poverenika, tražiocima ne učine informacije dostupnim.

Imajući to u vidu, Partneri za demokratske promene Srbija (Partneri Srbija) sproveli su istraživanja i izradili analize o dva važna mehanizma za zaštitu prava na slobodan pristup informacijama od javnog značaja. U okviru jednog istraživanja analiziran je rad Upravnog inspektorata Ministarstva državne uprave i lokalne samouprave u čijoj je nadležnosti nadzor nad sprovođenjem Zakona.² Drugo istraživanje, čije rezultate predstavljamo u nastavku, odnosi se na rad prekršajnih sudova u predmetima iz oblasti prava na slobodan pristup informacijama od javnog značaja.

Na početku ove analize ukratko je predstavljena metodologija istraživanja sa opisom istraživačkog uzorka i istraživačke građe. Nakon toga je prikazan pravni okvir koji utvrđuje nadležnost prekršajnih sudova za postupanje u slučajevima kršenja Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja. Potom je predstavljena praksa prekršajnih sudova koja se odnosi na formirani istraživački uzorak. Na kraju analize formulisani su zaključci i izrađene preporuke za unapređenje relevantnog pravnog

¹Prema Godišnjem izveštaju Poverenika za 2017. godinu, procenat uspešnosti obavezujućih rešenja koje je Poverenik upućuje je oko 94%. Za više videti Izveštaj o sprovođenju Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti za 2017. godinu, str 5, <http://www.poverenik.org.rs/sr/izvestaji-poverenika.html>

² Videti: Milan Stefanović, *Analiza postupanja Upravnog inspektorata u inspeksijskom nadzoru nad primenom Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja*, Partneri za demokratske promene Srbija, 2019.

okvira i prakse prekršajnih sudova sa ciljem unapređenja zaštite prava na slobodan pristup informacijama od javnog značaja.

Zahvaljujemo se Ministarstvu državne uprave i lokalne samouprave, Upravnom inspektoratu u njegovom sastavu kao i svim prekršajnim sudovima na dostavljanju zatraženih informacija i dokumentacije na osnovu koje je sprovedeno istraživanje. Posebnu zahvalnost izražavamo Prekršajnom sudu u Beogradu zbog konsultacija i pruženih informacija koje su ovu analizu učinile sveobuhvatnijom i temeljnijom.

NAČERT

2. Metodologija istraživanja

U prvoj fazi istraživanja istraživači Partnera Srbija su analizirali rad Ministarstva državne uprave i lokalne samouprave, odnosno Upravnog inspektorata, u čijoj je nadležnosti nadzor nad primenom i sprovođenjem Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja. Prvi korak bio je upućivanje zahteva za slobodan pristup informacijama od javnog značaja Upravnom inspektoratu, kojim smo želeli da utvrdimo u kojoj meri Upravni inspektorat koristi svoje nadležnosti u slučajevima kada organi javne vlasti krše Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja. Zahtev koji je poslat nalazi se u Prilogu 1.

Na osnovu prikupljenih podataka iz odgovora Upravnog inspektorata, istraživači su utvrdili da je Upravni inspektorat u periodu od 01.01.2015. do 31.12.2017. godine podneo 103 zahteva za pokretanje prekršajnog postupka.³ Od toga je 98 zahteva nastalo nakon vanrednog nadzora Upravnog inspektorata, traženog od strane Poverenika, a 5 zahteva je pokrenuto na osnovu redovnog nadzora Upravnog inspektorata. U toku 2015. godine Upravni inspektorat uputio je 47 zahteva za pokretanje prekršajnog postupka prekršajnim sudovima, u toku 2016. godine 45 zahteva i u toku 2017. godine 11 zahteva. Ti zahtevi poslužili su istraživačima kao osnov za obraćanje prekršajnim sudovima. Koristeći se mehanizmima iz Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, istraživači su uputili zahteve za slobodan pristup informacijama od javnog značaja prekršajnim sudovima, u kojima su tražene kopije donetih odluka za 103 zahteva za pokretanje prekršajnog postupka, podnetih od strane Upravnog inspektorata. Primer zahteva koji je upućen jednom prekršajnom sudu prikazan je u Prilogu 2.

Cilj istraživanja je bio da se utvrdi kako prekršajni sudovi postupaju u predmetima koji se vode zbog kršenja Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja. Odluke prekršajnih sudova iz oblasti Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja analizirane su kako bi se utvrdilo:

- Koliko je prosečno trajanje prekršajnog postupka;
- Koliko je postupaka okončano osuđujućom presudom, odnosno oslobađajućom presudom, a u koliko slučajeva je došlo do obustavljanja postupka zbog zastarelosti;
- Koji prekršaj je najčešće osnov za pokretanje prekršajnog postupka;

³ Važno je napomenuti da je za 875 predmeta u istom periodu Poverenik tražio od Upravnog inspektorata pokretanje nadzora i prekršajnog postupka. Za više videti godišnje izveštaje Poverenika: <http://www.poverenik.org.rs/sr/izvestaji-poverenika.html>

- Koja vrsta informacija je najčešće predmet uskraćivanja informacija u predmetima vođenim pred prekršajnim sudovima;
- Kakva je kaznena politika prekršajnih sudova i da li ona ostvaruje preventivnu (odvraćajuću) funkciju;
- Da li je praksa prekršajnih sudova ujednačena prilikom postupanja po predmetima koji se vode zbog kršenja Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja.

MAACRT

3. Nadležnost prekršajnih sudova u slučajevima kršenja Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja

Pristup informacijama od javnog značaja i sloboda izražavanja predstavljaju jedan od temelja otvorenog i demokratskog društva zasnovanog na vladavini prava. „Sloboda informacija, uobičajeno shvaćena kao pravo na slobodan pristup informacijama u posedu organa javne vlasti, danas je široko prepoznata kao ljudsko pravo. Ovo pravo najčešće se definiše kao pravo svakog da od nosioca vlasti, odnosno javnih ovlašćenja, traži i dobije relevantne informacije od javnog značaja kako bi se na delotvoran način omogućio uvid u rad i postupanje onih subjekata kojima su građani na slobodnim i demokratskim izborima poklonili poverenje da u njihovo ime i za njihov račun vrše funkciju vlasti i, u vezi s tim, da upravljaju drugim javnim poslovima.“⁴

Informacija od javnog značaja prema Zakonu, je svaka informacija kojom raspolaže organ javne vlasti, nastala u radu ili u vezi sa radom organa javne vlasti, sadržana u određenom dokumentu, a odnosi se na sve ono o čemu javnost ima opravdan interes da zna. Kako državni organi uglavnom ne izveštavaju javnost o svom radu na proaktivnoj osnovi, mehanizam slobodnog pristupa informacijama od javnog značaja je često jedini način da se građani Srbije upoznaju sa radom organa javne vlasti.

Za povrede Zakona o slobodnom pristupu informacija od javnog značaja predviđena je prekršajna odgovornost.

Oblast prekršajnog prava regulisana je pre svega Zakonom o prekršajima, Krivičnim zakonikom i Zakonikom o krivičnom postupku. Međutim, kako su pojedini prekršaji rasuti u mnoštvu zakona, uredbi i odluka nadležnih organa, izvore prekršajnog prava možemo naći u mnogim zakonima i podzakonskim aktima.

Pa tako, Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja predviđa prekršaje zbog kojih može biti pokrenut prekršajni postupak. Ti prekršaji odnose se na sledeća postupanja/ nepostupanja organa javne vlasti:

- Odbijanje dostavljanja/ stavljanja na uvid informacija od javnog značaja tražiocu, uslovljavanje tražioca, nepostupanje po rešenju Poverenika, ili na bilo koji drugi način onemogućavanje ostvarivanja prava na slobodan pristup informacijama od javnog značaja (više čl. 46. Zakona).

⁴Priručnik za primenu Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, Dr Dejan Milenković (Beograd, Poverenik za zaštitu informacija od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, 2010. godina), str: 19.

- Nepostojanje informatora o radu, predviđenog Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja (čl. 47. Zakona)
- Nepodnošenje godišnjeg izveštaja o radu Povereniku (čl. 48. Zakona).

Prekršajni postupak započinje rešenjem prekršajnog suda na osnovu zahteva za pokretanje prekršajnog postupka ili izdatog prekršajnog naloga. Prema Zakonu o prekršajima, prekršajni postupak može biti pokrenut od strane oštećenog, zatim javnog tužioca, kao i drugih državnih organa ovlašćenih za pokretanje prekršajnog postupka (organi unutrašnjih poslova, inspekcije i dr).⁵

Za pokretanje prekršajnog postupka po službenoj dužnosti zbog kršenja Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja ovlašćeno je Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave, odnosno Upravni inspektorat u njegovom sastavu, koji svoja ovlašćenja crpi iz Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, ali i Zakona o upravnoj inspekciji. Pored toga, Prema Zakonu o prekršajima, aktivnu legitimaciju za pokretanje prekršajni postupak ima i oštećeni. Struka nije saglasna oko toga da li aktivnu legitimaciju imaju samo fizička lica ili i pravna i fizička lica. Iz Analize odluka Prekršajnog apelacionog suda koju je izradio Poverenik,⁶ vidi se da prekršajni sudovi nemaju ujednačenu praksu po pitanju ovlašćenja za pokretanje prekršajnog postupka. U ovoj analizi se navodi:

„ ... u presudi 20. Prž. br. 5321/17 Prekršajni apelacioni sud u Beogradu obustavlja prekršajni postupak jer je zahtev podnet o strane neovlašćenog lica, a kao obrazloženje navodi da to što svako po ZOPIJZ može da podnese zahtev⁷, nije dovoljno da bi se automatski stekao status ovlašćenog podnosioca zahteva po Zakonu o prekršajima što je u ovom slučaju prethodno pitanje.”

Takođe kod potvrđujućih odluka Prekršajni apelacioni sud u Beogradu u tri predmeta osporava aktivnu legitimaciju za podnošenje zahteva za pokretanje prekršajnog postupka pravnim licima, odnosno potvrđuje stav prvostepenih sudova da je neophodno da pravno lice dokaže da mu je povređeno ili ugroženo imovinsko pravo kako bi steklo status ovlašćenog podnosioca zahteva za pokretanje prekršajnog postupka. Kada su u pitanju fizička lica, njihova aktivna legitimacija, odnosno povreda ličnog prava se ne dovodi u pitanje. Tako je u praksi istog suda potvrđeno da je uskraćivanjem adekvatnog odgovora tražiocu koji je fizičko lice učinjena povreda njegovog ličnog prava, a tražilac informacija je oštećeni i uvek ovlašćen da podnese zahtev za pokretanje postupka po članu 180. st. 1. Zakona o prekršajima.

⁵ Zakon o prekršajima („Sl. glasnik RS“, br. 65/2013, 13/2016 i 98/2016)

https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_prekršajima.html

⁶ Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, *Analiza odluka Prekršajnog apelacionog suda*, , Beograd 2018, dostupno na: <https://www.poverenik.rs/images/stories/stavovi-i-misljenja/odluke-domacih-sudova/prekršajna-odgovornost/2017analizapresudaPrekršajnogapelacionogsuda.pdf>

⁷ Misli se na zahtev za slobodan pristup informacijama od javnog značaja- primedba autora.

Sa druge strane, Odeljenje Prekršajnog apelacionog suda u Novom Sadu ima različit stav po pitanju toga da li pravno lice može imati aktivnu legitimaciju za pokretanje prekršajnog postupka, pa je tako u tri predmeta (III-305 Prž. br.1824/17 od 31.01.2017, III- 308 Prž. br. 17028/17 od 05.09.2017. i III- 308 Prž. br. 14033/17 od 11.09.2017. godine) potvrđeno da svojstvo oštećenog pravnog lica proizilazi iz Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja.⁸

Okrivljeni u prekršajnom postupku može biti i fizičko i pravno lice. Sa aspekta Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja treba imati u vidu da je članom 17. Zakona o prekršajima propisano da Republika Srbija, teritorijalne autonomije i jedinice lokalne samouprave i njihovi organi ne mogu biti odgovorni za prekršaj, već to mogu biti samo odgovorna lica u državnom organu, organu teritorijalne autonomije ili organu jedinice lokalne samouprave. Pa tako u slučaju da organ javne vlasti odbije da dostavi informacije tražiocu, u postupku pred prekršajnim sudom odgovara samo odgovorno lice unutar organa, odnosno službenik koji se nalazi na funkciji odgovornog lica, dok odgovornost samog organa izostaje.

Prekršajni postupci su po pravilu dvostepeni sudski postupci. Prvostepeni prekršajni postupak je redovan prekršajni postupak i karakterističan za svaku prekršajnu stvar. Vodi se pred prekršajnim sudom, osim ako za vođenje prekršajnog postupka nisu nadležni organi uprave. Organi uprave imaju nadležnost da vode prekršajni postupak u prvom stepenu samo u situacijama koje su striktno predviđene Zakonom o prekršajima. Na primer, prekršaje iz oblasti javnih nabavki vodi Republička komisija za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki. Drugostepeni prekršajni postupak je postupak po pravnim lekovima, odnosno žalbi i vodi se pred Prekršajnim apelacionim sudom.

Prvostepeni organ za prekršaje koji vodi prekršajni postupak, nakon što obavi sve procesne radnje potrebne za donošenje pravilne i zakonite odluke o konkretnoj prekršajnoj stvari, donosi odluku o prekršaju kojom se završava prekršajni postupak.⁹ Sud u prekršajnom postupku može doneti odluku u vidu presude ili rešenja. Sud presudu donosi kada okrivljenog oglašava krivim ili kada okrivljenog oslobađa krivice. Prekršajni sud donosi rešenje u slučajevima kada postoje zakonski razlozi za obustavljanje prekršajnog postupka (zahtev za pokretanje prekršajnog postupka podnet od strane neovlašćenog podnosioca; sud nije stvarno nadležan za vođenje prekršajnog postupka; nastupila zastarelost za vođenje prekršajnog postupka; odustajanje ovlašćenog podnosioca zahteva za pokretanje prekršajnog postupka, od zahteva itd)¹⁰.

Kada se u prekršajnom postupku ustanovi prekršajna odgovornost, prema učiniocu prekršaja primeniće se prekršajne sankcije propisane Zakonom o prekršajima. Prekršajna sankcija predviđene za učinioce prekršaja iz oblasti Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja je novčana kazna u rasponu od 5.000 do

⁸ Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, *Analiza odluka Prekršajnog apelacionog suda*, str: 5-6.

⁹Radan Ilić i Slavica Dinić, *Kazneno pravo- prekršaji i privredni prestupi*, , Beograd, 2014, str: 189.

¹⁰Član 284. Zakona o prekršajima („Sl.glasnik RS“, br. 65/2013, 13/2016 i 98/2016)
https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_prekršajima.html

50.000 RSD za odgovorna lica unutar organa javne vlasti, dok su novčane kazne za odgovorna lica prema Zakonu o prekršajima veće, odnosno u rasponu od 5.000 do 150.000 RSD. Ovu razliku je važno istaći zato što se iz uvida u praksu prekršajnih sudova može zaključiti da neki sudovi, odnosno sudije, prilikom odmeravanja kazne uzimaju obzir odredbe Zakona o prekršajima, dok se većina sudova prilikom odmeravanja novčane kazne koristi rasponom propisanim u Zakonu o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja.

Pored navedenog, važno je istaći i da su u prekršajnim postupcima rokovi za zastarevanje kraći u odnosu na druge sudske postupke, što dovodi do toga da predmeti u velikom broju slučajeva zastare u toku vođenja prekršajnog postupka, ali i u postupku izvršenja presude. Prema godišnjem izveštaju Prekršajnog apelacionog suda, u toku 2017. godine najviše zastarelih predmeta imaju Prekršajni sud u Beogradu (37.426), Prekršajni sud u Nišu (7.252) i Prekršajni sud u Novom Sadu (6.483), dok najmanje zastarelih predmeta ima u Prekršajnom sudu u Sjenici (8), Prekršajnom sudu u Trsteniku (21) i Prekršajnom sudu u Obrenovcu (38).¹¹ Iako su prikazani brojevi veoma zabrinjavajući, prilikom tumačenja treba imati u vidu da su prekršajni sudovi u Beogradu, Nišu i Novom Sadu sudovi sa najvećim godišnjim prilivom predmeta. Prema statistici Prekršajnog apelacionog suda procenat zastarelih predmeta u odnosu na ukupan broj rešenih predmeta za Prekršajni sud u Beogradu iznosi 28,06%, za Prekršajni sud u Novom Sadu iznosi 28,10 %, dok podaci za Prekršajni sud u Nišu nisu dostupni u Izveštaju.¹² Važno je napomenuti da Izveštaj o radu prekršajnih sudova ne sadrži ukupan broj zastarelih predmeta svih sudova, niti iz izveštaja može zaključiti koliki se broj zastarelih predmeta odnosi na kršenje Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja.

¹¹Izveštaj o radu prekršajnih sudova u Republici Srbiji za period od 01.01.2017. do 31.12.2017. godine, Internet stranica Prekršajnog apelacionog suda, <http://pkap.sud.rs/documents/izvestaj-o-radu-prekršajnih-sudova-u-rs-u-2017.pdf>

¹²U izveštaju o radu prekršajnih sudova nisu predstavljeni podaci za sve sudove pojedinačno, već samo za one koji imaju najveći procenat/broj zastarelih predmeta, odnosno najmanji procenat/broj zastarelih predmeta.

4. Praksa prekršajnih sudova - dobijeni rezultati

Na osnovu 103 zahteva za pokretanje prekršajnih postupaka dobijenih od Upravnog inspektorata, Partneri Srbija su uputili ukupno 25 zahteva za slobodan pristup informacijama od javnog značaja na adrese 18 prekršajnih sudova.

Svi prekršajni sudovi odgovorili su na naše zahteve, osim Prekršajnog suda u Raški, koji je tražene podatke dostavio tek nakon što su Partneri Srbija izjavili žalbu Povereniku.

Najviše prekršajnih postupaka vođeno je pred Prekršajnim sudom u Beogradu (40), Nišu (15) i Novom Sadu (10) postupaka.

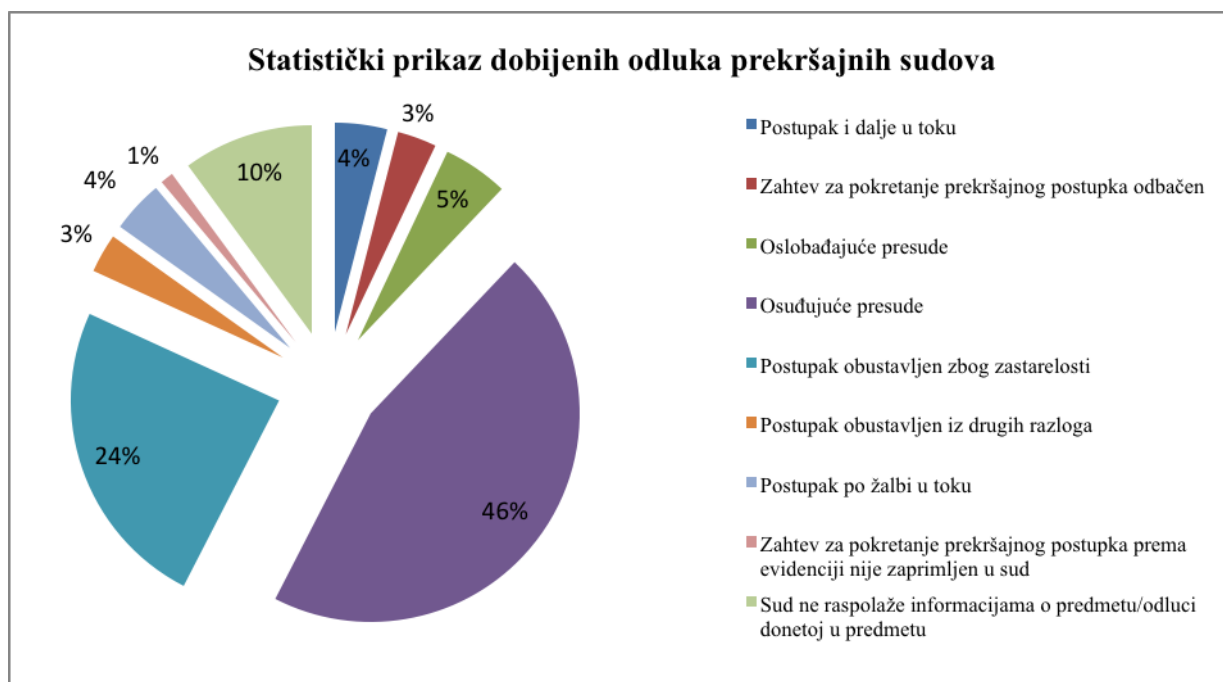
Od 103 slučaja zbog kojih je Upravni inspektorat podneo zahteve za pokretanje prekršajnog postupka, u 45 slučaja su prekršajni sudovi utvrdili postojanje prekršajne odgovornosti okrivljenog, pri čemu je 5 zahteva za pokretanje prekršajnog postupka objedinjeno u jedan predmet. U 5 slučajeva su donete oslobađajuće presude. 4 postupka su i dalje u toku. U 4 slučaja u kojima je u prvostepenom postupku utvrđena prekršajna odgovornost u toku je postupak po žalbi pred Prekršajnim apelaacionim sudom.

U 27 slučajeva je doneto rešenje o obustavljanju prekršajnog postupka, od čega u 24 predmeta zbog nastupanja zastarelosti.

Pored toga, 3 zahteva za pokretanje prekršajnog postupka su odbačena iz formalnih razloga, 1 zahtev prema evidenciji suda nikada nije zaprimljen u sud, dok u vezi sa 10 slučajeva sudovi ne raspolazu informacijama o toku i ishodu prekršajnog postupka.

Od 24 predmeta koja su obustavljena zbog zastarelosti za vođenje prekršajnog postupka, najveći broj postupaka vođeno je pred Prekršajnim sudom u Beogradu - 11, Nišu - 5 i Novom Sadu - 4 postupka. Imajući u vidu ove podatke iz istraživačkog uzorka, uočava se da udeo zastarelih predmeta pred sudom u Beogradu u oblasti slobodnog pristupa informacijama od javnog značaja (27.5%) ne odstupa značajnije od udela zastarelih predmeta u svim predmetima vođenim pred ovim sudom (28.06%).

Ishode postupaka pred prekršajnim sudovima prikazani su na sledećem grafikonu:

Grafikon 1: Statistički prikaz dobijenih odluka prekršajnih sudova

Na osnovu prikupljene dokumentacije istraživači su odredili prosečno trajanje prekršajnog postupka u predmetima iz oblasti slobodnog pristupa informacijama od javnog značaja koji su okončani presudom (oslobađajućom ili osudujućom). Kao relevantne datume za računanje prosečnog roka trajanja prekršajnog postupka korišćen je dan podnošenja zahteva za pokretanje prekršajnog postupka i dan donošenja prvostepene odluke. Po tako postavljenim okvirima, prosečno trajanje predmeta koji su okončani presudom je 366 dana.

Međutim, treba imati u vidu nekoliko okolnosti u vezi sa ovim nalazom.

Prvo, prekršajni sudovi nisu jednoobrazno odgovarali na upućene zahteve, tako da ne posedujemo informacije o datumu pravnosnažnosti presude za sve slučajeve obuhvaćene analizom, zbog čega je za računanje prosečne dužine trajanja prekršajnog postupka uzet datum donošenja prvostepene odluke. S tim u vezi, kada bi se uzelo u obzir i trajanje drugostepenog postupka koji su vođeni u nekim predmetima iz uzorka, prosečna dužina predstavljena svakako bi bila duža.

Drugo, iz ovakvog statističkog nalaza su izuzeti postupci koji su obustavljeni zbog zastarelosti, kojih je 24 % od ukupnog broja vođenih postupaka iz uzorka (videti Grafikon 1). Imajući u vidu da zastarevanje za pokretanje i vođenje prekršajnog postupka nastupa kad protekne dva puta onoliko vremena koliko se po zakonu traži za zastarelost samog prekršaja, što je za prekršaje iz Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja dve godine. Opravdan je zaključak da bi uzimanjem i tih predmeta u obzir prilikom računanja prosečnog trajanja prekršajnog postupka, prosečno trajanje prekršajnog postupka bilo znatno duže.

Prekršajni postupak koji je najkraće trajao, a da je okončan presudom, vođen je pred Prekršajnim sudom u Rumi. U ovom predmetu doneta je osuđujuća presuda svega 46 dana nakon pokretanja postupka. Sa druge strane, među predmetima koji su okončani presudom, najduže je trajao postupak pred Prekršajnim sudom u Beogradu, u kome je osuđujuća presuda izrečena nakon 706 dana.

Od 103 zahteva za pokretanje prekršajnih postupaka, 80 zahteva odnosi se na kršenja člana 46. Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, tj. na odbijanje organa javne vlasti da dostave informacije tražiocu. Preostala 23 zahteva odnose se na nepostojanje informatora o radu, koji su organi vlasti dužni da sačinjavaju i ažuriraju, u skladu sa Zakonom.

Najčešće uskraćene informacije:

Najčešće uskraćene informacije u predmetima iz uzorka odnose se na poslovanje i rad organa javne vlasti, a mogu se podeliti prema sledećim kriterijumima:

- Informacije koje se odnose na zaposlene ili angažovane po nekom osnovu u organu javne vlasti;
- Pravna akta organa javne vlasti i druga dokumenta nastala u radu organa javne vlasti kao što su statut, pravilnici, plan rada, izveštaji, zapisnici sa sednica i dr;
- Informacije koje se odnose na trošenje novca u organima javne vlasti (javne nabavke, kreditno zaduživanje, plate, bonusi, dodaci i sl, zaposlenih ili na drugi način angažovanih lica, ugovori o PR uslugama i uslugama marketinga, ugovaranje sponzorstava i donacija itd);
- Ugovori o zakupu ili ustupanju prostora i zemljišta organa javne vlasti;
- Informacije koje se odnose na sprovođenje projekata od strateške važnosti.

Druga vrsta najčešće traženih informacija odnosi se na ostvarivanje nekog konkretnog prava lica koje je tražilac informacija, ili na njegov status/položaj u nekom postupku pred organom javne vlasti.

Izrečene kazne

Od 45 osuđujućih presuda izrečeno je ukupno 39 novčanih kazni i 6 opomena. Treba podsetiti da su za prekršaje iz Zakona predviđene kazne u rasponu od 5.000 do 50.000 RSD.

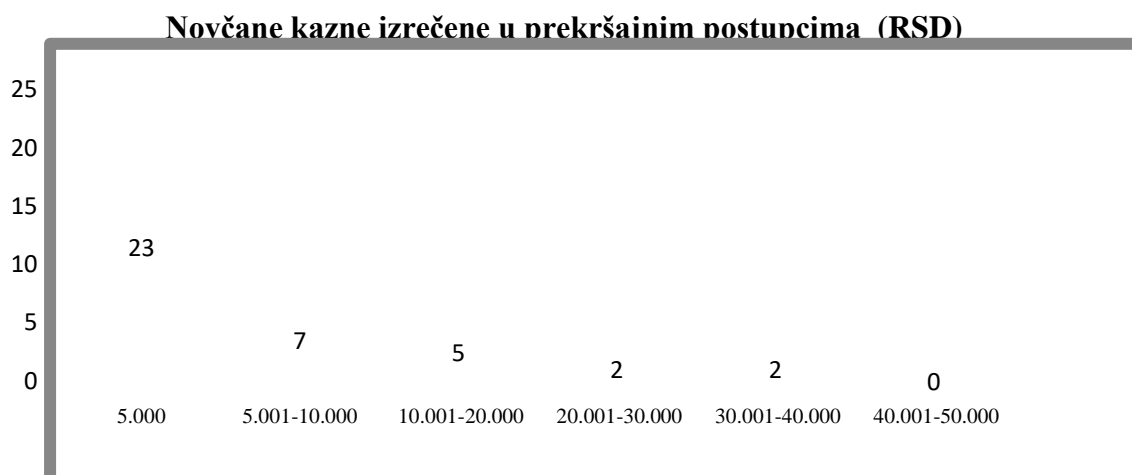
Zbir ukupno izrečenih novčanih kazni je 403.000 RSD.

U više od polovine slučajeva u kojima je izrečena novčana kazna, **izrečena je minimalna kazna od 5.000 RSD (23 slučaja).**

Najveća izrečena kazna je 40.000 RSD i to u dva predmeta - jedna je izrečena u Prekršajnom sudu u Beogradu i druga u Prekršajnom sudu u Požarevcu.

Opomena kao vrsta sankcije pojavljuje se u 6 slučajeva. Ovoj vrsti sankcionisanja prekršajni sudovi su pribegavali u tri slučaja kada je okrivljeni postupio po rešenju Poverenika, ali nakon protoka roka predviđenog rešenjem Poverenika, dok za preostala tri slučaja nemamo informacije.¹³

Na grafikonu 2. prikazane su izrečene novčane kazne:

Grafikon 2: Statistički prikaz novčanih kazni izrečenih u prekršajnim postupcima

Imajući u vidu da je u više od polovine prekršajnih postupaka iz uzorka izrečena minimalna novčana kazna, potrebno je razmotriti moguće razloge ovakve prakse.

Primer koji je posebno privukao pažnju istraživača odnosi se na odluke jednog odeljenja Prekršajnog suda u Nišu, pred kojim se u periodu od 2016. do 2018. godine vodilo 8 prekršajnih postupaka zbog istog prekršaja (čl. 46. Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, nedostavljanje informacija tražiocu), protiv iste osobe, i to od strane istog sudije, pri čemu u svakom od tih postupaka doneta minimalna novčana kazna predviđena Zakonom za ovaj prekršaj.¹⁴

Prilikom odmeravanja novčane kazne uzimaju se u obzir sve okolnosti, kako one otežavajuće tako i one olakšavajuće. Jedna od olakšavajućih odnosno otežavajućih okolnosti koja bitno utiče na visinu novčane kazne koja će biti izrečena svakako je prethodna osuđivanost.

Pa tako u članu 42. Zakona o prekršajima¹⁵ stoji da prilikom odmeravanja kazne pored granica koje su za taj prekršaj propisane treba imati u vidu i sve okolnosti koje utiču da

¹³ Prilikom odgovaranja na zahteve za slobodan pristup informacijama od javnog značaja, Prekršajni sud u Beogradu nam je umesto kopija odluka, dostavljao listinge elektronske baze koju vode za praćenje svih predmeta, sa svim osnovnim informacijama o svakom predmetu, tako da smo ostali uskraćeni za informacije koje se odnose na obrazloženje donetih odluka.

¹⁴ Prekršajni sud u Nišu, Odeljenje suda u Doljevcu, presude br: 25894/16; 14500/17; 25893/16; 996/17; 28384/16; 25892/16; 28385/16; 25892/16.

¹⁵ Zakon o prekršajima („Sl. glasnik RS“, br. 65/2013, 13/2016 i 98/2016)
https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_prekršajima.html

kazna bude veća ili manja, a naročito: težinu i posledice prekršaja, okolnosti pod kojima je prekršaj učinjen, stepen odgovornosti učinioca, raniju osuđivanost, lične prilike učinioca, držanje učinioca posle učinjenog prekršaja i imovinske prilike učinioca prekršaja. Takođe, ne može se kao otežavajuća okolnost uzeti ranije izrečena prekršajna sankcija učiniocu ako je od dana pravnosnažnosti odluke do dana donošenja nove proteklo više od četiri godine.

Za potrebe utvrđivanja prethodne osuđivanosti, ali i drugih informacija o okrivljenom, okrivljeni daje izjavu na zapisnik na početku prekršajnog postupka. U Zakonu o prekršajima se ne navodi da su prekršajni sudovi dužni da proveravaju informacije koje okrivljeni da prilikom saslušanja. Međutim ako postoji izvesna sumnja prekršajni sud može ispitati raniju osuđivanost uvidom u jedinstveni registar sankcija, koji se vodi u svrhe jedinstvene evidencije izrečenih prekršajnih sankcija (čl. 324. Zakona o prekršajima). Za davanje netačnih i nepotpunih podataka sud može okrivljenog kazniti novčanom kaznom do 50.000 dinara (čl. 200. Zakona o prekršajima).

Iako ne postoji obaveza proveravanja ranije osuđivanosti, prekršajni sudovi bi u predmetima iz oblasti Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja trebalo da pokažu povećanu pažnju prilikom postupanja, kao i prilikom donošenja odluke o visini novčane kazne, s obzirom na to da se radi o licima koja su rukovodioci u organima javne vlasti, i da su osuđena u vezi sa javnim poslom koji obavljaju.

Organi javne vlasti sa najviše podnetih zahteva za pokretanje prekršajnog postupka

Po broju zahteva za pokretanje prekršajnog postupka, kao i osuđujućih presuda, prva na listi je kompanija „Telekom Srbija“ ad, koja već godinama odbija dostavljanje informacija tražiocima. Ovo preduzeće svoju praksu obrazlaže time da ne može biti obveznik Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, jer se na taj način narušavaju pravila tržišne utakmice i čl. 84. Ustava Republike Srbije.¹⁶ Kao argumente preduzeće „Telekom Srbija“ ad navodi i sledeće:

„...osnivač Telekoma Srbija je Republika Srbija, a ne Vlada kao državni organ i da s obzirom da posluje na tržištu i da je u konkurenciji sa drugim operaterima, on ne vrši javnu vlast i nije obveznik Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja.“¹⁷

Stav Poverenika jeste da se radi o preduzeću sa većinskim udelom državnog kapitala i da ono kao takvo jeste i treba da bude obveznik Zakona. Iz Izveštaja Poverenika može se videti da je taj stav potvrdio Upravni sud.¹⁸ Odluke prekršajnih sudova do kojih su

¹⁶Telekom Srbija i Srbijagas i dalje ne dostavljaju podatke BIRN- u, Internet strana Balkanske istraživačke mreže, BIRN <https://javno.rs/vest/telekom-srbija-i-srbijagas-i-dalje-ne-dostavljaju-podatke-birn-u>

¹⁷ Iz presude Prekršajnog suda u Beogradu, br: 55Pr 112206/16 od 26.09.2017. godine.

¹⁸ Izveštaj o sprovođenju Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja i Zakona o zaštiti podataka o ličnosti za 2015. godinu, str: 27, <http://www.poverenik.org.rs/sr/izvestaji-poverenika.html>

Partneri Srbija došli u toku ovog istraživanja takođe potvrđuju ovaj stav, što se vidi i iz sledeće presude Prekršajnog suda u Beogradu:

„Navodi odbrane okrivljenog kojim se osporava svojstvo obveznika Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja nisu osnovani, pri čemu Sud polazi od odredaba samog Zakona, jer je članom 3. propisano da je organ javne vlasti državni organ, organ teritorijalne autonomije, organ lokalne samouprave, kao i organizacija kojoj je povereno vršenje javnih ovlašćenja, odnosno pravno lice koje **osniva** ili finasira u celini, odnosno u pretežnom delu državni organ. Sud dalje navodi da je argument da je osnivač Telekoma Srbija Republika Srbija a ne Vlada kao državni organ bez uticaja [...] jer Vlada zastupa Republiku Srbiju kao pravno lice i pri tome **vrši prava i obaveze koje Republika Srbija ima kao osnivač javnih preduzeća, ustanova i drugih organizacija...**“¹⁹

Na osnovu raspoloživih presuda, zaključujemo da i Prekršajni apelacioni sud smatra „Telekom Srbija“ obveznikom Zakona, što se može videti na osnovu presuda u kojima potvrđuju presude prvostepenih sudova.²⁰

Međutim, iako svi državni organi nadležni za primenu i sprovođenje Zakona – Upravni inspektorat, Poverenik, Prekršajni apelacioni sud, Prekršajni sud u Beogradu i Upravni sud – dele stav da „Telekom Srbija“ jeste obveznik Zakona, ovo preduzeće kontinuirano odbija da dostavlja informacije tražiocima. Od 103 zahteva za pokretanje prekršajnog postupka koji su obuhvaćeni uzorkom, Upravni inspektorat podneo je ukupno 19 zahteva protiv „Telekoma Srbija“. Od toga 7 postupaka je okončano osuđujućom presudom, 1 postupak oslobađajućom presudom, 5 postupaka je obustavljeno, od čega 4 zbog zastarelosti za vođenje prekršajnog postupka, dok za 6 postupaka Prekršajni sud u Beogradu ne raspolaže informacijama o toku i okončanju postupka. Ukupan iznos novčanih kazni u 7 presuda donetih protiv „Telekoma Srbija“ad iznosi 130.000 RSD, što je približno vrednosti jedne trećine zbira svih izrečenih kazni obuhvaćenih uzorkom.

Iz zahteva za pokretanje prekršajnih postupaka uočava se da se uskraćene informacije pretežno odnose na ugovore koje je „Telekom Srbija“ sklapao sa medijima i drugim javnim glasilima, informacije o zaposlenim ili na drugi način angažovanim licima u preduzeću. Stiče se utisak da argument o neravnopravnom položaju na tržištu „Telekoma Srbija“ nema utemeljenje u odlukama do kojih su istraživači došli.

Iza „Telekoma Srbija“ nalaze se „Železnice Srbije“ i Opština Doljevac sa po 9 zahteva za pokretanje prekršajnog postupka, zatim JP „Srbijagas“ sa 6 zahteva, i potom Radio televizija Srbije (RTS) sa 5 zahteva. „Srbijagas“ nema nijednu osuđujuću presudu, dok su u ostala četiri državna organa/preduzeća sa najviše podnetih zahteva za pokretanje prekršajnog postupka, odgovorna lica u organima o kojima je reč prekršajno osuđena. Interesantno je napomenuti da se ista lica i dalje nalaze na funkcijama odgovornih lica u

¹⁹ Prekršajni sud u Beogradu, presuda br: 55Pr 112206/16 od 26.09.2017. godine.

²⁰ Prekršajni sud u Beogradu, presuda br: 016900/17 od 29.11.2016. godine.

ovim organima/preduzećima. Više o ishodima ostalih podnetih zahteva može se videti u Tabeli 1.

Organ javne vlasti	Postupak i dalje u toku	Zahtev odbačen iz formalnih razloga	Osudujuća presuda	Oslobađajuća presuda	Rešenje o obustavljanju zbog zastarelosti	Rešenje o obustavljanju postupka iz drugih razloga	Postupak po žalbi u toku	Nema informacija o toku i okončanju postupka
„Telekom Srbija“			7	1	4	1		6
„Železnice Srbije“			5		3		1	
Opština Doljevac			8		1			
JP „Srbijagas“				1	5			
RTS			2		1			2
EPS		1			1	1		
JKP Informatika					3			
Komisija za akreditaciju i proveru kvaliteta, Beograd			2					
Ministarstvo privrede				1	1			
Opštinska uprava opštine Prokuplje			1					
Opština Ruma	1							
Skupština opštine Ruma			1					
Opština Petrovac na Mlavi		1						
Opština Knić					1			
Opština Surčin			1					
Opština Obrenovac								1

Organ javne vlasti	Postupak i dalje u toku	Zahtev odbačen iz formalnih razloga	Osudujuća presuda	Oslobađajuća presuda	Rešenje o obustavljanju zbog zastarelosti	Rešenje o obustavljanju postupka iz drugih razloga	Postupak po žalbi u toku	Nema informacija o toku i okončanju postupka
Mesna zajednica Dupljaja, opština Bela Crkva					1			
Mesna zajednica Štulac, Vrnjačka banja			1					
JKP Rasina Brus			1					
JKP Gradske pijace Beograd	1							
JKP Polet Valjevo			2					
JKP Direkcija za javni prevoz grada Niša			1					
JKP GSP Beograd								1
JKP Resavica			1					
KJP Izvor			1					
JP Putevi Srbije					1			
JP Elektroprivreda Srbije							1	
JP Zavod za udžbenike								1
JP Nacionalni park Kopaonik			1					
JVP Srbijavode			1					
Infrastruktura železnice Srbije						1		
Aerodrom Niš					1			

Organ javne vlasti	Postupak i dalje u toku	Zahtev odbačen iz formalnih razloga	Osudujuća presuda	Oslobađajuća presuda	Rešenje o obustavljanju zbog zastarelosti	Rešenje o obustavljanju postupka iz drugih razloga	Postupak po žalbi u toku	Nema informacija o toku i okončanju postupka
Fond za razvoj Republike Srbije					1			
Institut za ratarstvo i povrtarstvo			1					
Javna agencija za poljoprivredu i malu privedu opštine Kikinda		1						
Naučni institut za veterinarstvo Srbije							1	
Agencija za osiguranje i finansiranje izvoza RS, Užice					1			
Društvo za pružanje usluga zaštite imovine i lica Rivers guard, doo Jagodina			1					
Park prirode Mokra Gora								1
Park Palić, doo				1				
KBC Zemun			1					
Specijalna bolnica za psihijatrijske bolesti Gornja Toponica			1					
Crveni krst Srbije			1					
Veterinarska stanica Fini-vet			1					

Organ javne vlasti	Postupak i dalje u toku	Zahtev odbačen iz formalnih razloga	Osudjujuća presuda	Oslobađajuća presuda	Rešenje o obustavljanju zbog zastarelosti	Rešenje o obustavljanju postupka iz drugih razloga	Postupak po žalbi u toku	Nema informacija o toku i okončanju postupka
Stonoteniski savez Srbije			1					
Organ javne vlasti	Postupak i dalje u toku	Zahtev odbačen iz formalnih razloga	Osudjujuća presuda	Oslobađajuća presuda	Rešenje o obustavljanju zbog zastarelosti	Rešenje o obustavljanju postupka iz drugih razloga	Postupak po žalbi u toku	Nema informacija o toku i okončanju postupka
Sportsko rekreativni centar Pionirski grad Beograd	1	Sportsko rekreativni centar Pionirski grad Beograd	1	Sportsko rekreativni centar Pionirski grad Beograd	1	Sportsko rekreativni centar Pionirski grad Beograd	1	Sportsko rekreativni centar Pionirski grad Beograd
Fudbalski klub Jastrebac					1			
Studentski centar Subotica			1					
OŠ Sveti Sava, Niš					1			
Srednja ekonomska škola u Loznici			1					
Tehnička škola Milena Marić Anštajn Novi Sad	1							
Niški kulturni centar					1			

Tabela 1: Vrste donetih odluka u prekršajnim postupcima prema organima javne vlasti.

(Ne)ujednačena praksa prekršajnih sudova

Da podsetimo, za potrebe ove analize Partneri Srbija su od prekršajnih sudova tražili kopije odluka donetih za slučajeve gde je podnosilac zahteva za pokretanje prekršajnog postupka Upravni inspektorat, koristeći se mehanizmima iz Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja. Na osnovu odgovora dobijenih od prekršajnih sudova mogu se uočiti određene neujednačenosti kako u pogledu sadržaja donetih odluka, pre svega dužine i kvaliteta obrazloženja odluka i načinu odmeravanja novčanih kazni, itd, tako i u pogledu načina na koji sudovi postupaju po zahtevima za slobodan pristup informacijama od javnog značaja, uključujući i način na koji sprovode anonimizaciju podataka u sudskim odlukama.

Pa tako u odlukama nekoliko prekršajnih sudova, donetim zbog kršenja člana 46. Zakona, ne navodi se koje informacije su tražene odnosno uskraćene tražiocu. Zatim, primetno je da se kvalitet obrazloženja rešenja o obustavljanju postupka zbog zastarelosti razlikuje od suda do suda. Tako neki sudovi u obrazloženju odluke navode konkretne razloge zbog kojih se smatra da je nastupila zastarelost, odnosno radnje koje su preduzete u postupku, dok neki navode samo član iz Zakona o prekršajima koji se odnosi na zastarelost.

Primer za ovakvu praksu je Prekršajni sud u Novom Sadu, gde u nekoliko odluka o obustavljanju prekršajnog postupka zbog zastarelosti obrazloženje sadrži samo dve rečenice. U prvoj rečenici se nalaze informacije o tome ko je podnosilac zahteva za pokretanje prekršajnog postupka, datum kada je zahtev pokrenut, kao i protiv koga. U drugoj rečenici obrazloženja stoji:

„Kako je od dana učinjenog prekršaja proteklo više od dve godine, a prekršajni postupak i pored preduzetih radnji nije pravosnažno okončan, a budući da je u smislu člana 84. Zakona o prekršajima nastupila zastarelost prekršajnog gonjenja, na osnovu člana 248. st. 1. tačka 6. navedenog zakona doneto je rešenje kojim se prekršajni postupak obustavlja.“²¹

Razlog šturih obrazloženja odluka prekršajnih sudova može biti ušteda vremena i veća efikasnost u radu. Ipak, kao što vidimo u statistici predstavljenoj ranije u tekstu, često se dešava da postupci pred prekršajnim sudovima zastare pre okončanja postupka. Kako bi se utvrdili uzroci učestalog obustavljanja predmeta zbog zastarevanja i izradila rešenja za prevazilaženje ovog problema, kao i zbog potrebe da se omogući kontrola rada sudova, od velike je važnosti obrazložiti koji su razlozi doveli do zastarevanja.

U tom smislu, primeri dobre prakse su prekršajni sudovi u Užicu i Prokuplju, pa tako Prekršajni sud u Užicu prilikom obrazloženja rešenja u jednom od slučaja iz uzorka navodi sledeće:

²¹ Prekršajni sud u Novom Sadu, odluka br 3 PR 18705/2015, Rešenje o obustavljanju postupka.

„Radi provere odbrane okrivljenog pozivana je u svojstvu svedoka podnosilac zahteva za pokretanje prekršajnog postupka, upravni inspektor YY dana 24.01.2017, 02.03.2017. i 24.11.2017. godine. Po pozivima se nije odazvala. Prekršaj je učinjen dana 11.03.2016. godine od kada je protekao period duži od dve godine i nastupila je zastarelost za vođenje prekršajnog postupka, pa se prekršajni postupak obustavlja shodno članu 248. st. 1.tač. 6. Zakona o prekršajima“.²²

Na osnovu ovog dela obrazloženja jasno se vidi razlog zbog kog je prekršajni postupak obustavljen, jer se podnosilac zahteva za pokretanje prekršajnog postupka nije odazvao na tri poziva suda u rasponu od 10 meseci, zbog čega su bile onemogućene dalje radnje u postupku, nakon čega je nastupila zastarelost za vođenje prekršajnog postupka.

Drugi primer dobre prakse je Prekršajni sud u Prokuplju u čijem obrazloženju između ostalog stoji:

„ [...] dana 19.10.2015. na zakazano ročište okrivljeni koji je primio poziv nije se odazvao, kao i dana 15.01.2016. godine za koje ročište je uredno pravdao izostanak, jer se nalazio na službenom putovanju. Dana 24.02.2016. godine održano je ročište na kome je saslušan okrivljeni XX i predložio da se na okolnosti slučaja sasluša XY. U daljem dokaznom postupku sudija je u cilju potpunog i pravilnog utvrđivanja činjeničnog stanja pozivao radi saslušavanja u svojstvu svedoka XY. Dana 13.04.2016. godine odloženo je ročište za saslušanje svedoka XY jer se isti nalazio na bolničkom lečenju, čije je odustvo opravdala supruga. Dana 13.05.2016. godine ponovo je zakazano saslušanje svedoka XY čiji je izostanak opravdala supruga jer se isti nalazio na bolničkom lečenju [...] i zamolila sudiju da se isti javi po izlasku iz bolnice.

Kako je od dana učinjenog prekršaja proteklo više od dve godine, a prekršajni postupak i pored preduzetih radnji nije pravosnažno okončan, sudija je ocenio da su se stekli uslovi iz člana 248. st. 1. tač. 6. Zakona o prekršajima, te je prekršajni postupak obustavljen usled zastarelosti.“²³

Na osnovu ovog obrazloženja mogu se jasno ustanoviti razlozi zbog kojih je nastupila zastarelost za vođenje prekršajnog postupka.

Kada je odmeravanje novčanih kazni u pitanju, pored već pomenutih okolnosti koje utiču na visinu novčane kazne, a odnose se na lične prilike učinioca prekršaja, primećen još jedan vid neujednačene prakse prilikom odmeravanja novčane kazne. Naime, dok se većina sudova u obrazloženju poziva na propisani raspon novčane kazne predviđen Zakonom (5.000 – 50.000 RSD) i u skladu sa tim odmerava kaznu, sudija Prekršajnog sud u Prokuplju se prilikom odmeravanja kazne pozvao na Zakon o prekršajima prema kojem je raspon kazne za fizička lica za prekršaje od 5.000 do 150.000 RSD i u

²² Prekršajni sud u Užicu, rešenje 4558/2016 od 15.03.2018. godine.

²³ Prekršajni sud u Prokuplju, Odeljenje u Blacu, rešenje 3023/15 od 01.07.2016. godine.

konkretnom slučaju²⁴ na osnovu postojanja olakšavajućih okolnosti okrivljenom dosudio novčanu kaznu od 10.000 RSD.

Primer neujednačene prakse prekršajnih sudova predstavlja i odnos prema anonimizaciji podataka u sudskim odlukama. Osim što sudske odluke nesumnjivo predstavljaju informacije kojima javnost treba da ima pristup, one sadrže brojne lične podatke. Ti podaci odnose se na strane u postupku, ali i na druge učesnike, poput sudija, veštaka, advokata, svedoka, oštećenih, itd.²⁵ U istraživanju koje su Partneri Srbija sprovedi tokom 2015. godine utvrđeno je da sudovi u Srbiji nemaju usaglašena pravila objavljivanja ličnih podataka sadržanih u sudskim odlukama.²⁶ To je poslužilo da radna grupa formirana u okviru projekta izradi Model pravilnika o standardima anonimizacije podataka u sudskim odlukama. Nedugo zatim Vrhovni kasacioni sud je u značajnoj meri uzeo u obzir istraživanje i Model Pravilnika kada je izradio sopstveni Pravilnik o standardima anonimizacije i pseudonimizacije podataka u sudskim odlukama.²⁷ Iako je Pravilnik Vrhovnog kasacionog suda svima dostupan, ovo istraživanje predstavlja primer da sudovi i dalje ne sprovode anonimizaciju odluka ili to rade nedosledno.

Konkretno, 30% prekršajnih sudova iz uzorka uopšte nije sprovedlo postupak anonimizacije, odnosno dostavilo nam je kopije traženih odluka u izvornom obliku, bez zaštite podataka koji se prema Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti smatraju podacima o ličnosti i uživaju zaštitu shodno ovom Zakonu. Među sudovima koji nisu izvršili anonimizaciju podataka nalaze se Prekršajni sud u Vršcu, Prekršajni sud u Kruševcu - odeljenje u Aleksandrovcu, Prekršajni sud u Užicu i Prekršajni sud u Kragujevcu - odeljenje u Kniću.

Kod sudova koji su sprovedli postupak anonimizacije uočavaju se sledeći problemi:

A. Prekršajni sudovi ne prave razliku između okrivljenog koji je odgovorno lice u organu javne vlasti i drugih učesnika u postupku

Skoro svi prekršajni sudovi koji su sprovedli postupak anonimizacije, anonimizovali su i ime i prezime okrivljenog iako se radi o odgovornim licima u organima javne vlasti. Izuzetak je Prekršajni sud u Beogradu, koji u postupku anonimizacije ostavlja vidljivo ime i prezime odgovornog lica u organu javne vlasti, dok anonimizuje ostale lične podatke.

Prekršajni sudovi na taj način vrše prekomernu anonimizaciju podataka jer se radi o podacima o odgovornim licima u organima javne vlasti, protiv kojih su prekršajni

²⁴ Prekršajni sud u Prokuplju, presuda br: 1281/17 od 19.03.2018. godine.

²⁵ Analiza o granicama privatnosti nosilaca javnih funkcija- Javna funkcija privatna stvar, Partneri Srbija, Beograd 2018, <http://www.partners-serbia.org/wp-content/uploads/2018/04/ifps-publikacija.pdf>

²⁶ Transparentnost i privatnost u sudskim odlukama, Partneri Srbija, 2015. <http://www.partners-serbia.org/wp-content/uploads/2016/03/Transparentnost-i-privatnost-u-sudskimodlukama.pdf>

²⁷ Vrhovni kasacioni sud, Pravilnik o zameni i izostavljanju (pseudonimizaciji/anonimizaciji) podataka u sudskim odlukama, <http://www.vk.sud.rs/sr-lat/pravilnik-o-zameni-i-izostavljanju-pseudonimizacijianonimizaciji-podataka-u-sudskim-odlukama>

postupci pokrenuti na osnovu prekršaja u vezi sa poslom koji obavljaju. Prema Zakonu o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja svaka informacija *nastala u radu ili u vezi sa radom organa javne vlasti, sadržana u određenom dokumentu, a odnosi se na sve ono o čemu javnost ima opravdan interes da zna, predstavlja informaciju od javnog značaja*. U Pravilniku o pseudonimizaciji i anonimizaciji podataka u sudskim odlukama Vrhovnog kasacionog suda navodi se: „da se ne pseudonimizuju i anonimizuju podaci u sudskim odlukama o državnim organima, organima teritorijalne autonomije i lokalne samouprave i javnim preduzećima, i drugih pravnih lica čiji je osnivač država, teritorijalna autonomija i lokalna samouprava“²⁸.

Imajući navedeno u vidu, kao i višegodišnju praksu Poverenika u ovoj oblasti, smatramo da javnost ima interes da zna da li je neki javni funkcioner, ili uopšteno nosilac javne vlasti, kao odgovorno lice u organu vlasti prekršajno osuđivan u vezi sa poslom koji obavlja.

B. Postupkom anonimizacije nisu obuhvaćene sve vrste podataka koje uživaju pravo na zaštitu.

Prekršajni sud u Loznici propustio je da zaštiti sve podatke koji uživaju zaštitu prema Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti. U presudi²⁹ koju nam je ovaj sud dostavio anonimizovani su svi podaci koji se odnose na okrivljenog uključujući i njegovo ime i prezime, dok su podaci koji se odnose na oštećenog ostali vidljivi, uključujući i adresne podatke.

C. Zbog tehnike kojom je izvršena anonimizacija i dalje je moguće pročitati zaštićene lične podatke- anonimizacija je loše sprovedena.

Uočeno je da su za potrebe anonimizacije korišćene različite tehnike i postupci. Prekršajni sudovi najčešće su koristili metod izostavljanja podataka ručno (crnim flomasterom ili belilom), dok se tek jedan sud odlučio na elektronsko izostavljanje podataka. Ono što je važno naglasiti jeste da se tehnika izostavljanja podataka crnim flomasterom ili belilom u većini slučajeva iz uzorka pokazala neadekvatnom jer je i pored obavljenog postupka anonimizacije prekriveni sadržaj ostao dostupan čitaocu.

Prekršajni sudovi koji su izvršili postupak anonimizacije, tako da nisu obuhvaćeni svi podaci koji uživaju pravo zaštite ili je primenjen metod ili tehnika anonimizacije pored koje su i dalje vidljivi podaci koji bi trebali biti zaštićeni su: Prekršajni sud u Nišu, Prekršajni sud u Prokuplju, Prekršajni sud u Jagodini, Prekršajni sud u Valjevu, Prekršajni sud u Požarevcu, itd.

Dosta neujednačenosti primećeno je i u načinu na koji prekršajni sudovi odgovaraju na zahteve za slobodan pristup informacijama od javnog značaja. Pa nas je tako jedan sud

²⁸ Pravilnik o pseudonimizaciji i anonimizaciji podataka u sudskim odlukama, Vrhovni kasacioni sud, član 4, <https://www.vk.sud.rs/sites/default/files/attachments/Pravilnik.pdf>

²⁹ Prekršajni sud u Loznici, presuda br: Su II- 17A 12/18.

tretirao kao stranke u postupku i tražio da dođemo i izvršimo uvid u predmet, iako u zahtevu koji smo uputili svim sudovima iz uzorka jasno stoji da se radi o zahtevu za slobodan pristup informacijama od javnog značaja. Neki od sudova su nam dostavljali samo informacije o ishodu prekršajnog postupka ali i ne i kopije odluka donete u prekršajnim postupcima iako je to bilo jasno naznačeno u zahtevu, dok je jedan sud otišao korak dalje i umesto samo kopije dostavio sve spise predmeta.

Za 10 % slučajeva iz uzorka prekršajni sudovi nisu mogli da ustanove u kojoj fazi postupka se predmeti nalaze pretraživanjem baze podataka koja služi za evidenciju i praćenje predmeta. To je najverovatnije posledica neredovnog ažuriranja elektronske baze podataka, koja služi za praćenje predmeta, od strane sudija i sudijskih pomoćnika, zbog čega postaje otežano utvrditi status predmeta. Ovaj problem posebno je izražen u prekršajnim sudovima sa velikim prilivom predmeta, jer ovi prekršajni sudovi imaju i veliki broj sudija, samim tim fizičko traženje predmeta obraćanjem svakom sudiji, kako bi se ustanovilo kom sudiji je predmet dodeljen i u kojoj je fazi postupka, predstavlja veliki utrošak vremena i neefikasno korišćenje ljudskih resursa. Jedan sud iz uzorka pak, u odgovoru na zahtev za slobodan pristup naveo je da zahtev za pokretanje prekršajnog postupka na koji su se Partneri Srbija pozvali u zahtevu, prema evidenciji suda nikada nije zaprimljen u sud.

5. Zaključci

Opšti zaključci

Analiza prakse prekršajnih sudova pokazuje da na prvostepene presude u ovoj oblasti treba čekati u proseku 366 dana, dakle godinu dana. Taj period je još duži pred prekršajnim sudovima u većim gradovima koji u isto vreme imaju i veći broj predmeta u radu. Imajući u vidu vreme potrebno za sprovođenje postupka pred Poverenikom a potom i vreme potrebno za postupanje Upravnog inspektorata u istom predmetu, koji se potom upućuje prekršajnom sudu, smatramo da praksa prekršajnih sudova ne omogućuje efikasno sankcionisanje kršenja prava na obaveštenost.

Dodatni razlog za zabrinutost predstavlja činjenica da je 24% predmeta iz istraživačkog uzorka obustavljeno zbog zastarelosti. Ovo znači da u skoro jednoj četvrtini predmeta nije postignuta svrha prekršajnog postupka koji se vodi; da se utvrdi odgovornost za kršenje zakona. Evidentno je da je veliki udeo predmeta koji se obustavljaju zbog zastarelosti posledica velikog opterećenja prekršajnih sudova predmetima iz različitih materija. U tom smislu, prekršajnim sudovima se ne može pripisati nesrazmerna neefikasnost u predmetima iz materije slobodnog pristupa informacijama od javnog značaja, što je najočiglednije na primeru prakse Prekršajnog suda u Beogradu. Potrebno je razmotriti načine da se, u postojećim uslovima opterećenosti prekršajnih sudova, predmetima iz materije pristupa informacijama od javnog značaja da prioritet ili da se produže rokovi zastarelosti.

Najveći broj predmeta (45 predmeta što je 46% celokupnog uzorka) okončan je osuđujućom presudom, svega 5% predmeta okončano je oslobađajućom presudom, dok je 3% zahteva za pokretanje prekršajnog postupka odbačeno. Pored toga za 4% predmeta postupak je i dalje u toku, a za isti procenat predmeta u toku je postupak po žalbi. Sudeći po zastupljenosti osuđujućih presuda, istraživanje je pokazalo da Upravni inspektorat u velikom procentu slučajeva osnovano i opravdano podnosi zahteve za pokretanje prekršajnog postupka.

Od 103 zahteva za pokretanje prekršajnih postupaka, najveći broj, tačnije 80, odnosi se na odbijanje organa javne vlasti da dostave informacije tražiocu. Preostala 23 zahteva odnose se na izradu i ažuriranje informatora o radu. Najčešće uskraćene informacije u predmetima iz uzorka odnose se na trošenje novca u organima javne vlasti (javne nabavke, kreditno zaduživanje, plate, bonusi, dodaci i sl, zaposlenih ili na drugi način angažovanih lica, ugovori o PR uslugama i uslugama marketinga, ugovaranje sponzorstava i donacija itd).

Od ukupnog broja osuđujućih presuda, najviše je izrečeno novčanih kazni. Međutim zabrinjava podatak da je u više od polovine presuda izrečena minimalna novčana kazna u iznosu od 5.000 RSD. Maksimalna novčana kazna nije izrečena ni u jednom slučaju, uključujući i slučajeve kada isti organi javne vlasti uskraćuju informacije tražiocima, i bivaju više puta osuđeni za isti prekršaj (videti Tabelu 1: Vrste donetih odluka u prekršajnim postupcima prema organima javne vlasti).

Na to treba dodati i da nije zaživela disciplinska ili politička odgovornost za učinioce prekršaja, odnosno odgovorna lica u organima javne vlasti koja svesno krše Zakon. Postoji opravdana zabrinutost da predstavljena kaznena politika ne ispunjava svoju odvratajuću funkciju.

Ovo se naročito odnosi na „Telekom Srbija“ ad. protiv koga je Upravni inspektorat podneo čak 19 zahteva za pokretanje prekršajnog postupka u periodu od 2015. do 2018. godine. Posebno zabrinjava činjenica da je Predlogom izmena i dopuna Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja predviđeno izuzimanje državnih preduzeća - društva kapitala, poput „Telekom Srbija“ ad. iz kruga obveznika Zakona. Na taj način javnost će biti uskraćena za mnoštvo informacija koje se odnose na rad ovih preduzeća i raspolaganje javnim novcem.

Drugi organ javne vlasti koji ilustruje da kaznena politika nema odvratajuću funkciju na počinioce prekršaja jeste Opština Doljevac protiv čije se načelnice opštinske uprave u periodu od 2016. do 2018. godine vodilo 8 prekršajnih postupaka zbog istog prekršaja (čl. 46. Zakona, nedostavljanje informacija tražiocu). U svih 8 postupaka³⁰ okrivljena je oglašena krivom, a u svakom od postupaka je doneta minimalna novčana kazna predviđena Zakonom za ovaj prekršaj. Interesantno je napomenuti i da je u svih 8 postupaka postupao isti sudija.

Važno je naglasiti da ovaj mehanizam sudske zaštite, iako se najčešće pokreće zbog nedostavljanja informacija tražiocu, zapravo ne garantuje ostvarenje ovog prava. Naime, prekršajni sudovi mogu da ustanove postojanje prekršaja, donesu okrivljujuću presudu i novčano kazne odgovorno lice u organu javne vlasti, ali ne postoji mehanizam kojim oni mogu da primoraju organ javne vlasti da dostavi tražiocu uskraćenu informaciju. Budući da se informacije koje organi vlasti nedostavljaju mahom odnose na upravljanje finansijskim ili drugim resursima, ovo opravdano može navesti na zaključak da neki organi vlasti kalkulišu, odnosno opredeljuju se da ne dostave tražene informacije, makar i po cenu vođenja prekršajnog postupka i izricanja prekršajne kazne za odgovorno lice i organ vlasti.

Takođe, kako je članom 17. Zakona o prekršajima propisano da Republika Srbija, teritorijalne autonomije i jedinice lokalne samouprave i njihovi organi ne mogu biti odgovorni za prekršaj, već to mogu biti samo odgovorna lica u državnom organu, organu

³⁰ Prekršajni sud u Nišu, Odeljenje suda u Doljevcu, presude br: 25894/16; 14500/17; 25893/16; 996/17; 28384/16; 25892/16; 28385/16; 25892/16.

teritorijalne autonomije ili organu jedinice lokalne samouprave, izostaje bilo koja vrsta odgovornosti navednih kategorija organa javne vlasti za kršenje Zakona.

Neujednačena praksa prekršajnih sudova

Na osnovu dobijenih odgovora prekršajnih sudova uočene su neujednačenosti u pogledu sadržaja donetih odluka, pre svega dužine i kvaliteta obrazloženja odluka i u načinu odmeravanja novčanih kazni. Takođe, sudovi neujednačeno postupaju po zahtevima za slobodan pristup informacijama od javnog značaja, pre svega prilikom anonimizacije podataka u sudskim odlukama.

Kao što je već napisano, u 10% slučajeva iz uzorka prekršajni sudovi ne raspolažu informacijama o traženim predmetima, najverovatnije zato što zaposleni u sudovima ne ažuriraju baze podataka koje služe za praćenje sudskih postupaka. Po informacijama koje smo zvaničnim putem dobili od jednog suda iz uzorka, zahtev za pokretanje prekršajnog postupka na koji su se Partneri Srbija pozvali u zahtevu za slobodan pristup, prema evidenciji suda nikada nije zaprimljen u sud. Ovo ukazuje da još uvek u svim sudovima nisu zaživeli jedinstveni standardi evidencije i vođenja predmeta, odnosno upravljanja informacijama.

Takođe zabrinjava pojava da značajan broj prekršajnih sudova pogrešno primenjuje standarde zaštite podataka sadržanih u sudskim odlukama. 30 % sudova ne anonimizuje podatke koji uživaju zaštitu (na primer, ime i prezime oštećenog ili svedoka u postupku, JMBG, adresni podaci i sl.). Nasuprot tome, 68% sudova anonimizuje imena i prezimena odgovornih lica koja su osuđena za prekršaje iz Zakona, iako se radi o licima koja su osuđena zbog kršenja zakona koji obavljaju u kapacitetu odgovornog lica u organu javne vlasti. Imajući u vidu ove probleme, očigledno je da standardi anonimizacije podataka u sudskim odlukama nisu zaživeli u prekršajnim sudovima.

6. Preporuke

I Pravni okvir

Kako bi se unapredila zaštita prava na obaveštenost, pravni okvir (Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja i Zakon o prekršajima) treba izmeniti na sledeći način:

Povećati minimalni i maksimalni iznos kazne za prekršaje iz Zakona. Najnoviji Nacrt Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja utvrđuje da se minimalni iznos poveća sa 5.000 RSD na 10.000 RSD, što treba prihvatiti. Maksimalni iznos kazne koji se utvrđuje Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja treba izjednačiti maksimalnom iznosu od 150.000 RSD koji je utvrđen Zakonom o prekršajima, umesto rešenja iz novog Nacrta da se maksimalni iznos sa sadašnjih 50.000 RSD poveća na 100.000 RSD.

Potrebno je ustanoviti duže rokove za zastarevanje prekršaja iz oblasti slobodnog pristupa informacijama od javnog značaja.

Predmeti u materiji slobodnog pristupa informacijama od javnog značaja koji se vode pred prekršajnim sudovima treba da budu hitni, kao što su to upravni sporovi u istoj materiji.

Pored toga, treba odustati od najavljene izmene Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, u delu koji se odnosi na izuzeće društva kapitala iz kruga obveznika Zakona.

II Praksa prekršajnih sudova

Kako bi unapredili sudsku zaštitu prava na obaveštenost, odnosno unapredili sankcionisanje kršenja Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, prekršajni sudovi treba da:

- Izriču veće kazne za počinioce prekršaja koji su prethodno osuđivani u istoj materiji, te da izriču maksimalne kazne za lica koja to čine učestalo.
- Uspostave i primene proces provere prethodne osuđivanosti okrivljenog lica, ne oslanjajući se samo na izjašnjenje okrivljenog o tom pitanju.
- Unaprede kvalitet obrazloženja donete presude, posebno razloga kojima se sud vodio prilikom odmeravanja novčane kazne.
- Unaprede kvalitet obrazloženja rešenja o obustavljanju postupka zbog zastarelosti, tako da sadrže opis svih preduzetih radnji u postupku.

Kako bi unapredili svoju praksu u primeni Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja i učinili svoj rad još više dostupnim javnosti, prekršajni sudovi treba da:

- Prilikom odgovaranja na zahteve za pristup informacijama od javnog značaja, primene standarde anonimizacije podataka u sudskim odlukama koji su ustanovljeni Pravilnikom o zameni i izostavljanju (pseudonimizaciji/anonimizaciji) podataka u sudskim odlukama Vrhovnog kasacionog suda.³¹
- Organizuju dodatno usavršavanje zaposlenih u vezi sa postupanjem po zahtevima za pristup informacijama od javnog značaja i primenu propisa u oblasti zaštite podataka o ličnosti.
- Ustanove efektivan mehanizam upravljanja informacijama i evidencije predmeta, i omoguće tražiocu informacije od javnog značaja pristup svakoj sudskoj odluci.

³¹ Dostupno na:

<https://www.vk.sud.rs/sr-lat/pravilnik-o-zameni-i-izostavljanju-pseudonimizacijianonimizaciji-podataka-u-sudskim-odlukama>

7. Prilozi³²

Prilog 1- Zahtev za pristup informacijama od javnog značaja

MINISTARSTVO DRŽAVNE UPRAVE I LOKALNE SAMOUPRAVE,
Upravni inspektorat,
Dečanska 8, 11000 Beograd

ZAHTEV za pristup informacijama od javnog značaja

07/2018.

Na osnovu člana 15. st. 1. Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja („Službeni glasnik RS“, br. 120/04, 54/07, 104/09 i 36/10), obraćamo Vam se sa molbom da nam u zakonom predviđenom roku dostavite traženu dokumentaciju koja se odnosi na rad Upravnog inspektorata u vezi sa primenom Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja.

Naime na osnovu člana 45. Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja Upravni inspektorat je nadležan za postupke nadzora nad primenom ovog zakona, kao i za podnošenje zahteva za pokretanje prekršajnih postupaka.

U vezi sa tim molimo Vas da nam dostavite kopije svih zahteva za pokretanje prekršajnih postupaka podnetih prekršajnim sudovima u periodu od 2015. do kraja 2017. godine.

Dokumenta koja ovim putem tražimo nameravamo da iskoristimo u okviru istraživanja o primeni Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja.

Molimo Vas da nam tražena dokumenta dostavite u elektronskom formatu, ili u pisanoj formi ukoliko dostavljanje u elektronskom formatu nije moguće.

Zahvaljujemo na saradnji.

05.07. 2018. godine

U Beogradu.

Lice ovlašćeno za zastupanje:

Izvršna direktorka Ana Toskić

Partneri za demokratske promene Srbija

Svetozara Markovića 9, Beograd

Telefon: 011 3231551

E-mail: office@partners-serbia.org

³² Napomena: Sva dokumenta u ovoj analizi predstavljeni su u originalnom formatu u kom su upućena organima javne vlasti.

Прекршајни суд у Београду,
Устаничка 14,
11000 Београд

29/2018.

ЗАХТЕВ

за приступ информацијама од јавног значаја

На основу члана 15. ст. 1. Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја („Службени гласник РС“ бр. 120/04, 54/07, 104/09 и 36/10), молимо Вас да нам у законом предвиђеном року доставите следеће информације и документацију:

У којој фази прекршајног поступка су предмети у којима је подносилац захтева за покретање прекршајног поступка Министарство државне управе и локалне самоуправе, односно Управни инспекторат:

- Захтев за покретање прекршајног поступка бр. 038-021-02-10/2016-03, од 22.02.2016. године.
- Захтев за покретање прекршајног поступка бр. 038-038-00-00411/2016-03, од 09.12.2016. године.
- Захтев за покретање прекршајног поступка бр. 038-021-02-00023/2015-02, од 22.02.2016. године.
- Захтев за покретање прекршајног поступка бр. 038-038-00-00401/2016-03, од 26.12.2016. године.
- Захтев за покретање прекршајног поступка бр. 038-038-00-57/2016-03, од 09.12.2016. године.
- Захтев за покретање прекршајног поступка бр. 038-038-00-70/2016-02, од 25.02.2016. године.
- Захтев за покретање прекршајног поступка бр. 038-038-00-00002/2016-03, од 06.05.2016. године.
- Захтев за покретање прекршајног поступка бр. 038-00-00214/2016-03, од 09.12.2016. године.
- Захтев за покретање прекршајног поступка бр. 038-038-00-88/2016-03, од 22.09.2016. године.
- Захтев за покретање прекршајног поступка бр. 038-038-00-00249/2016-03, од 09.12.2016. године.
- Захтев за покретање прекршајног поступка бр. 038-038-00-00192/2015-03, од 22.02.2016. године.
- Захтев за покретање прекршајног поступка бр. 038-038-00-262/2016-03, од 09.12.2016. године.
- Захтев за покретање прекршајног поступка бр. 038-038-00-00324/2016-03, од 22.09.2016. године.
- Захтев за покретање прекршајног поступка бр. 038-038-00-00405/2016-03, од 09.12.2016. године.

- Захтев за покретање прекршајног поступка бр. 038-00-00306/2016-03, од 09.12.2016. године.
- Захтев за покретање прекршајног поступка бр. 038-00-00470/2016-03, од 1.08.2017. године.
- Захтев за покретање прекршајног поступка бр. 038-00-00241/2017-03, од 3.08.2017. године.
- Захтев за покретање прекршајног поступка бр. 038-00-00544/2016-03, од 5.06.2017. године.

Молимо Вас да нам доставите копију одлука за горе наведене предмете уколико је прекршајни поступак окончан, а да нас за остале обавестите у којој су фази прекршајног поступка.

Молимо Вас да нам тражене информације и документа доставите електронским путем, или у писаној форми уколико достављање у електронском формату није могуће.

У Београду,
13. новембар 2018. године

Партнери за демократске промене Србија
Светозара Марковића 9, Београд
Телефон: 011 3231551
Електронска пошта:
office@partners-serbia.org

Извршна директорка: Ана Тоскић